

A close-up photograph of two hands clasped together. The hand on the left is younger, with smooth skin and visible veins. The hand on the right is older, with wrinkled skin and some age spots. The hands are positioned in a way that suggests support or care. The background is a soft, out-of-focus grey.

Den bortglömda diskrimineringen

**En rapport om när människor hamnar i kläm
i vardagen på grund av sin ålder**

Förord

Människor diskrimineras idag i Sverige på grund av ålder. Vilket födelseår som står i passet kan i själva verket ha större betydelse än vad vi utträttat under de åren som har förflutit sedan dess.

I den här rapporten kan vi visa upp exempel där ålder, och endast ålder, är en faktor som förändrar människors förutsättningar på så grundläggande områden som boende, vård och politiskt inflytande. Detta är inte ett försök att sätta dit någon för diskriminering. Vi vill inte heller inte påstå att just dessa politikområden är viktigare än andra eller att politiken inom dessa områden borde ändras. Vi vill väcka debatt genom att peka på en diskrimineringsgrund som hittills glömts bort men som har stora konsekvenser i människors liv, i deras vardag.

Kunskapen om hur åldersdiskrimineringen ser ut i Sverige idag är nästan obefintlig. Samtidigt har åldersdiskriminering blivit en halvmesyr i lagen där det är mycket otydligt vad som egentligen är diskriminering och vem lagen kommer att hjälpa.

Vi hoppas att den här rapporten kan vara ett steg mot att förändra detta.

Hanna Hallin

Ordförande i LSU - Sveriges Ungdomsorganisationer

Karl Erik Olsson

Förbundsordförande i Sveriges Pensionärsförbund SPF

Curt Persson

Ordförande i Pensionärernas Riksorganisation PRO

Jan Ölander

Ordförande Seniorskraft

Innehåll

Förord	3
Innehåll	5
Organisationerna bakom rapporten	6
Sammanfattning	7
Bakgrund	9
Tre områden där ålder spelar roll:	
Boende	12
Politiskt inflytande	16
Vård och hälsa	20
Våra ståndpunkter	23
Referenser	24

Organisationerna bakom rapporten

LSU – Sveriges ungdomsorganisationer är samarbets- och intresseorganisationen för Sveriges ungdomsorganisationer. LSU utvecklar unga ledare och deras organisationer samt arbetar för att förbättra ungas villkor i Sverige och världen.

PRO – Pensionärernas riksorganisation är med sina dryga 400 000 medlemmar Sveriges största pensionärsorganisation. PRO bevakar pensionärernas intressen i olika samhällsfrågor.

SPF – Sveriges pensionärsförbund har över 250 000 medlemmar och är en organisation för människor som är berättigade till pension, oavsett ålder.

Seniorkraft är en ideell förening som verkar för att de äldres kunskap och livserfarenhet tas till vara och att samarbetet över generationsgränserna främjas.

Samtliga av ovanstående organisationer är politiskt och religiöst obundna. Denna rapport är egenfinansierad och har inte påverkats innehållsmässigt av någon annan utomstående aktör än de som nämns ovan.

Sammanfattning

Vid årsskiftet får vi en ny sammanhållen lag mot diskriminering i Sverige. Där föreskrivs att diskriminering på grund av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder eller sexuell läggning är förbjudet enligt lag. Dessutom erkänns ålder som en diskrimineringsgrund men bara när det kommer till arbetslivet.

I den här rapporten finns en rad exempel utanför arbetslivet där ålder på ett direkt sätt är avgörande för vilka förutsättningar en människa har, även utanför arbetet. Vi har i rapporten valt att koncentrera oss på tre områden som inte täcks av lagen – boende, politiskt inflytande samt vård och hälsa. För att se hur verkligheten förändras har vi låtit tre fiktiva personer (17, 47 och 73 år) möta verkligheten i tre olika städer (Stockholm, Luleå och Malmö).

I **bakgrunden** till studien kan vi konstatera att åldersdiskriminering är ett till stor del utforskat område. Medan vi idag vet mycket om hur diskriminering sker inom andra områden saknas kunskap om åldersdiskriminering, vilket också påverkat varför lagen utformats som den gjort. Det är däremot helt klart att negativ särbehandling på grund av ålder är både tillåtet och förekommande inom de tre områden som tas upp.

På området **boende** finns exempel i Sverige där personer över 75 år nekats att köpa bostäder med motiveringen ”det här är ingen vårdcentral”. Samtidigt är det i praktiken omöjligt på många håll att få en lägenhet för en person som nyss fyllt 18. I bästa fall avgör tiden i den åldersbegränsade bostadskön om du kan få en hyresrätt, även om du fortfarande kan bli bortbytt för äldre, trogna kunder.

Politiskt inflytande är ett av de områden samhället kommit längst i fråga om till exempel jämställdhet, lika möjligheter och frihet från diskriminering. Samtidigt är både äldre och yngre kraftigt underrepresenterade praktiskt taget i alla politiska församlingar. Det hindrar heller inte att ålder fortfarande finns inskrivet i stadgar och regler som ett kriterium för vem som kan bli ordförande i en församling.

Hälsan hos många åldersgrupper har förbättrats under senare år och generellt sett upplever en klar majoritet av både unga och äldre att de mår bra. Samtidigt ser vi att båda gruppernas psykiska hälsa börjat halka efter. Inom **vården** är skyddet mot diskriminering i teorin bra men verkligheten ser annorlunda ut. Till exempel finns det stöd för att börja kalla kvinnor över 40 år till mammografi, men landstingen kan godtyckligt sluta kalla kvinnor efter en viss ålder.

Bakgrund

Vad är ålder?

Inom olika områden finns olika definitioner av ålder, såsom fysiologisk ålder, kronologisk ålder, social ålder och så vidare. I den här rapporten har vi för enkelhetens skull valt en ganska alldaglig bestämning. Vi utgår från tre olika åldrar: en 17-åring, en 47-åring och en 73-åring. Därefter kallar vi dem för ungdom eller barn, medelålders och äldre, eftersom det oftast är så de olika benämningarna ser ut i statistik och utredningar.

I juridisk mening finns det olika indelningar som ger olika rättigheter och skyldigheter beroende på ålder. Till exempel har vår 73-åring uppnått pensionsåldern. Vår 17-åring har inte uppnått myndighetsåldern, utan betraktas som barn. Varken arbetslivsdirektivet (2000/78/EG) eller regeringens utredning om en sammanhållen diskrimineringslagstiftning har en tydlig förklaring av vad de avser med ålder. Det är något som bland annat barnombudsmannen reagerat på i sitt remissvar.ⁱ

Diskriminering

En bred definition av diskriminering är när någon utsätts för en missgynnsam särbehandling.ⁱⁱ Med andra ord att det i en specifik situation görs skillnad mellan olika människor på grund av egenskaper den diskriminerade inte anses kunna påverka. De som riskerar att diskrimineras har ofta svårare att delta fullt ut i samhället, vilket ger negativa effekter både för den enskilde och för samhället i stort. Åldersdiskriminering betyder att en person behandlats sämre än en annan person i samma situation på grund av sin ålder. I juridisk mening skulle direkt åldersdiskriminering innebära att ålder är avgörande för att en person missgynnas jämfört med en annan. Indirekt diskriminering är när en person drabbas negativt av en bestämmelse som verkar neutral men som i verkligheten drabbar vissa grupper och personer hårdare.

Strukturell diskriminering är inte ett juridiskt begrepp, utan samhällsvetenskapligt, och syftar på grupper. Strukturell diskriminering uppstår genom att människor följer norm- och regelsystem utan att reflektera över det. Reglerna och normerna blir diskriminerande då de utgör hinder för att uppnå lika rättigheter och möjligheter.ⁱⁱⁱ

Åldersstrukturer

För att skapa och upprätthålla en åldersstruktur kan man tala om att man ”gör ålder” på samma sätt som man ”gör genus”.^{iv} Ålder kan användas som social kontroll och maktutövning. Detta kan göras både formellt och informellt. Lagar och regler är exempel på formell kontroll. Att referera till ålder för att kränka någon, exempelvis genom att använda svordomar relaterade till ålder, är exempel på informell kontroll.^v

I Sverige introducerade historikern Yvonne Hirdman ”genussystemet” i slutet av 80-talet. Enligt genussystemet bygger maktförhållandena mellan könen på att vi delar upp manligt och kvinnligt och därefter värderar det manliga högre och låter det vara ”normen”.^{vi} Även när det gäller ålder går det att tala om i särhållande och normer. Ofta lever vi ålderssegregerat. Våra möjligheter att förverkliga oss själva ser olika ut beroende på ålder. Vi bor på olika sätt, klär oss olika, sysslar med olika saker på fritiden, arbetar, går i skola eller har pension beroende på hur gamla vi är. Man kan

tala om att den vuxna åldersgruppen ses som normen för åldern. Barn och unga får frågan vad de vill "bli" när de blir stora och de får ofta höra att de är "framtiden". Äldre ses som redan förbrukade, som de enbart "varit" något och inte har något nytt att tillföra. I forskningen kallas dessa fenomen för att barn blir sedda som "not yet's", inte än, och äldre "has beens", har varit.^{vii} Medelåldern är helt enkelt normen för vad som är "rätt" eller "normalt" – de personer som är.

Ålderism är ett begrepp motsvarande sexism eller rasism som introducerades av forskare redan 1968. Ålderism innebär att grundläggande föreställningar, förväntningar, normer och antaganden om att ålder och tid i sig är orsaker till egenskaper och beteenden. Dessa egenskaper och beteenden bibehålls genom olika sociala och kulturella processer.^{viii}

Ålder i media och politik

I jämförelse med de andra juridiskt erkända diskrimineringsgrunderna är forskningen och den politiska verksamheten kring åldersdiskriminering tunnsådd. De senaste åren har genus och jämställdhet vunnit framfart i den svenska samhällsdebatten. Fler och fler erkänner att kön och könsroller inte enbart är något biologiskt bestämt, utan något som vi tillsammans skapar och reproducerar. För att jämna ut orättvisor har politiska åtgärder såsom lagstiftning, jämställdhetsombudsman, likabehandlingsplaner och olika jämställdhetsprojekt satts. Att män och kvinnor ska ha jämställda löner och lika förutsättningar och möjligheter skriver fler och fler under på. Även om man kan tycka att vi har långt kvar vad gäller jämställdhet och arbetet mot könsdiskriminering, så har åtminstone debatten väckts ordentligt. Så är inte fallet vad gäller ålder. Ålder är fortfarande en utav de diskrimineringsgrunder som anses vara "minst viktig".

När det i media och i politiken talas om ålder talas det nästan aldrig om som något socialt eller kulturellt. Ålder beskrivs i de flesta fallen som biologiskt, kronologiskt eller psykologiskt betingat. Det talas ibland om åldersdiskriminering, men inte alls i samma utsträckning som könsdiskriminering eller rasism. Åldersdiskriminering uppfattas dessutom ofta felaktigt som enbart äldrediskriminering.

Den nya diskrimineringslagstiftningen

Dagens diskrimineringslagstiftning utgår ifrån likabehandlingsprincipen som kommer ur FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna. Grunden i likabehandlingsprincipen är alla människors lika värde.^{ix} EU antog år 2000 det så kallade arbetslivsdirektivet om likabehandling i arbetslivet, som förbjuder diskriminering på grund av ålder. Direktivet gäller både direkt och indirekt diskriminering samt trakasserier och instruktioner om att diskriminera. Medlemsstaterna i EU fick tre år på sig att införa direktivet i nationell lagstiftning. Sverige beviljades ytterligare tre års dispens. När tidsfristen gick ut i december 2006 fanns fortfarande ingen svensk lagstiftning om åldersdiskriminering.

Sverige var till 2008 det enda land i EU som ännu inte hade gjort något åt direktivet. Regeringens diskrimineringskommitté hade i fyra års tid arbetat med ett förslag på en ny diskrimineringslagstiftning som skulle samla upp och bringa i samklang de olika diskrimineringslagarna. I mars 2008 lade regeringen sin proposition till riksdagen om en sammanhållen diskrimineringslagstiftning, vilken riksdagen klubbade igenom knappt tre månader senare.

Den sammanhållna diskrimineringslagstiftningen utgår från sju olika diskrimineringsgrunder: kön, könsidentitet, etnisk tillhörighet, trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning och ålder. Förbudet mot diskriminering gäller inom bland annat områden som arbetsliv, utbildningsverksamhet, varor, tjänster och bostäder, offentlig tillställning, hälso- och sjukvården, socialtjänsten, social- och arbetslöshetsförsäkring, studiestöd, värn- och civilplikt. I det nya förslaget är ålder förvisso medtaget, men det är den enda diskrimineringsgrunden som inte erkänts i samtliga samhällsområden. Diskriminering på grund av ålder är enbart något som kan komma ifråga i arbetslivet eller utbildningsväsendet.

Samtidigt som den nya lagstiftningen träder i kraft 1 januari 2009 ska också de tidigare ombudsmännen mot diskriminering läggas ned till förmån för en enda gemensam myndighet som ska ansvara för tillsyn över att den nya lagen följs.

Nytt EG-direktiv vill vidga diskrimineringslagstiftningen vad gäller ålder

Den 2 juli 2008 lade kommissionen, med stöd i artikeln 13 i EG-fördraget, fram ett förslag till direktiv om nationella lagstiftningar som ska täcka alla diskrimineringsgrunder och alla samhällsområdena. Viss form av särbehandling ska dock vara tillåtet enligt förslaget. Särbehandling på grund av ålder kan tillåtas om det finns ett berättigat syfte och om de medel som används är passande och nödvändiga för att uppnå syftet. Direktivet förbjuder inte åldersgränser när det gäller tillgång till sociala förmåner, utbildning samt till vissa varor och tjänster. Medlemsstaterna får också tillåta proportionell särbehandling när det gäller finansiella tjänster om särbehandlingen baseras på riskbedömningar där ålder eller funktionshinder används som bestämmande faktor. Detta förutsatt att bedömningen bygger på relevant och tillförlitlig statistik.^x

Enligt direktivet måste lagar, författningar och bestämmelser i till exempel avtal och kollektivavtal kunna ogiltigförklaras eller ändras om de strider mot principen om likabehandling. Regeringen konstaterar att om kommissionens förslag antas kommer det att krävas ändringar i diskrimineringslagen för att bestämma när förbudet mot åldersdiskriminering gäller och när särbehandling på grund av ålder ska vara tillåten inom de områden som omfattas av direktivet.^{xi}

Boende

Sättet att bo på skiljer sig rejält mellan vår 17-åring, 47-åring och 73-åring. Ekonomiska förutsättningar, familjesituation, regional spridning och andra faktorer spelar naturligtvis roll, men tittar man på enbart variabeln ålder är boendeformerna varierande över åldersgrupperna. Hur kommer det sig att vi bor så olika? Vem bor var, och vad finns det för villkor för respektive boende?

Vem bor var?

Av alla 13-17-åringar i Sverige bor närmare 70 procent i småhus. Förhållandena ändras tvärt i 20-29 årsåldern, då nästan 70 procent istället bor i flerbostadshus. Andrahandsboende är högst i den här åldergruppen med omkring 5 procent, och är vanligast i Stor-Stockholm.^{xii} Av personer mellan 30-49 bor hälften i ett ägt småhus och över en fjärdedel har ett förstahandskontrakt. Andrahandsboendet har då gått ner till 0,3 procent - en siffra det stannar på även högre upp i åldrarna. Andelen småhusboende fortsätter att öka fram till pensionsåldern, för att sedan minska för åldersgruppen 75 år och äldre. Då bor uppemot 20 procent i bostadsrätt och 37 procent har ett förstahandskontrakt.^{xiii} 6 procent av dem som är 65 år och äldre bor i särskilt boende. Bland personer 80 år och äldre är motsvarande andel 16 procent.^{xiv}

Vem bor hur?

Enligt hyresgästföreningen saknar varannan 20-27-åring i Stockholms län egen bostad och cirka 16 procent bor i någon form av tillfällig bostad. Nästan ingen vill bo så. Hyresgästföreningen räknar med att det krävs ytterligare cirka 37 000 bostäder för att tillfredställa de unga vuxnas behov.^{xv} Enligt Boverket är det fler kommuner som har brist på bostäder som ungdomar efterfrågar än som har generell bostadsbrist. Sen etablering på arbetsmarknaden, stor andel som söker sig till tillväxtregionerna, avsaknad av kötid, kontakter och bytesbostad samt begränsad betalningsförmåga är faktorer som spelar in på bostadssituationen för unga.^{xvi} Av alla Sveriges hushåll är cirka 16 procent trångbodda. Den mest trångbodda åldersgruppen är 20 – 29 år, därefter kommer personer upp till 19 år. Efter 30 sjunker andelen trångbodda för att sedan stiga igen bland 74-åringar och äldre. Det är framför allt bland dem som bor i hyresrätt som trångboddheten finns.^{xvii}

En viktig del inom svensk äldrepolitik är enligt socialstyrelsen att underlätta för äldre personer att leva ett självständigt liv. Att kunna bo kvar i den egna bostaden så länge som möjligt och inte behöva flytta till en "institution" onödigt tidigt, har varit den officiella policyn i decennier. Insatser för att underlätta kvarboende handlar främst om att ge hjälp i hemmet genom hemtjänst och hemsjukvård, underlätta vardagen genom bostadsanpassning och individuellt anpassade hjälpmedel samt stödja anhöriga som ger vård. Möjligheten till kvarboende underlättas också om bostaden är tillgänglig för den som får ett rörelsehinder. Enligt socialstyrelsens undersökning bodde drygt hälften av den äldre befolkningen i bostäder med bristande tillgänglighet år 2001.^{xviii}

Seniorboende är en form av boende som ska uppfylla kraven för tillgänglighet samtidigt som det satsas på gemensamma aktiviteter och samvaro för hyresgästerna. Lägenheterna förmedlas genom kö. Särskilda boenden fördelas inte genom bostadskön, utan efter behov. Särskilt boende är en boendeform där vård- och

omsorgspersonal finns tillgänglig dygnet runt. För särskilt boende krävs enligt socialtjänstlagen biståndsprovning och beslut från kommunen.^{xix}

Exempel

Vi har gått igenom olika policys och regler för olika boendeformer i våra tre städer. Det visade sig att det finns, eller snart kommer att finnas, formella hinder för både vår 17-åring, vår 47-åring och vår 73-åring för att skaffa sig en bostad. Nedan följer två exempel:

Åldersgräns för att köpa lägenhet – ”Det här är ingen vårdcentral”

På Stockholms bostadsförmedling webbsida med svar på frågor från hyresvärdar som vill hyra ut genom bostadsförmedlingen, hittar man följande svar på frågan om hyresvärden får ställa egna krav på sin hyresgäst:

”Ja, du kan ställa egna krav för att en ny hyresgäst ska godkännas. Exempel på särskilda villkor kan vara anställningsform, inkomstnivå, en viss åldersgräns. Du kan naturligtvis inte ställa upp diskriminerande villkor som gäller religion eller etnisk tillhörighet.”^{xx}

I Sverige har vi, som bostadsförmedlingen mycket riktigt antyder, sedan flera år tillbaka bland annat en lag som förbjuder diskriminering på grund av etnicitet. På Ombudsmannen mot etnisk diskriminering hemsida, finns ett flertal fall upplagda. Lag (2003:307) förbjuder diskriminering på bostadsmarknaden och ska skydda mot diskriminering på grund av etnisk tillhörighet eller tro vid bland annat köp eller hyra av bostad, byte av lägenhet och annan kontakt med hyresvärden. Under 2006 fick DO 60 anmälningar angående bostad. Anmälan kan handla om att en individ eller familj blivit nekad hyreskontrakt eller blivit vräkt på grund av sin etniska tillhörighet.^{xxi} DO skriver på sin hemsida:

”För individen som upplever detta handlar det om en djup kränkning och att han eller hon inte får ett hem.”^{xxii}

Malmö kommunala bostadsbolag och Stockholms stads bostadsförmedling har seniorlägenheter speciellt avsatta för personer över 55 år. I Luleå finns inget motsvarande för det kommunala bolaget, men däremot finns seniorboende hos privata hyresvärdar samt bland bostadsrättsföreningarna. Varken i Malmö eller i Stockholms kommunala bostadsförmedlingar finns någon övre åldersgräns för att få bo i ett seniorboende. Det är dock förekommande bland privata hyresvärdar över hela landet. Ett uppmärksammat fall i Luleå är bostadsrättsföreningen Senioren, vilka vägrar att sälja åt personer som är äldre än 75 år:

”Det är inte tanken att det här ska vara någon vårdcentral, utan bostadsrättsföreningen är till för aktiva människor”^{xxiii}

Det säger föreningens ordförande enligt Sveriges Radio P4 Norrbotten. Både privatpersoner, PRO och socialförvaltningen i Luleå har reagerat på bostadsrättsföreningens stadgar. De menar att påståendet bygger på fördomar om äldre och att fallet är ett typexempel på åldersdiskriminering.^{xxiv} ”Men någon

ändring i statuten blir det inte”, säger bostadsrättsföreningens ordförande enligt SR.^{xxv} Han har lagen på sin sida.

Åldersvillkorad bostadskö – ”Trogn kunder premieras”

För att ställa sig i kommunalägd bostadskö finns det varken i Malmö, Luleå eller Stockholm några geografiska eller ekonomiska hinder. Däremot finns åldersgränser för när det tidigast går att ställa sig i kön. I Luleå gäller en åldersgräns på 15 år för att skaffa sig en personlig profilsida. I Stockholm och Malmö gäller 18 respektive 17 år för att registrera sig som sökande. I Stockholm går det att få dispens om man är under 18 och har eller väntar barn.

I Stockholm motiveras åldersgränsen med att bostadsförmedlingen i första hand vill förmedla bostäder, inte administrera en kö. Ärendet kom upp i bolagsstyrelsen den 18 december 2003 efter ett brev från en bostadssökande. I utlåtandet står det:

”Åldersgränsen har så vitt bolaget känner till inte tidigare ifrågasatts, utan alltid funnits, även i äldre regler. Huvudmotivet för en åldersgräns på 18 år har varit att skapa en så aktiv kö som möjligt och som består av personer som tecknar egna kontrakt och avser bo i den förmedlade lägenheten.[...] Ur social synvinkel är det också nödvändigt att ställa sig frågan om det är rättvist att tiden i bostadskön är beroende av hur andra agerar (d v s att födas av ”rätt förälder”) och inte hur man själv agerar.”^{xxvi}

Under 2007 gick många av innerstadslägenheterna i Stockholm till sökande med 6 till 10 år i bostadskön. Lägenheter i närförortsområden gick till dem med mindre än 10 års kötid. För en lägenhet i ytterstaden går det att få en lägenhet inom 5 år. Det betyder att om vår 17-åring ställde sig i kö på sin 18-årsdag skulle den kunna få vänta till sin 28-årsdag för en lägenhet i innerstaden eller i ett närförortsområde. Lägenheter i populära områden, och som har högre månadshyra på grund av att de är nybyggda, går att få efter bara 1-2 års kötid. Mot bakgrund av att fattigdomen är mest utbredd bland ungdomar i åldern 20 till 24 år (22 procent)^{xxvii} är det för många inte ett alternativ.

I Malmös MKB Fastighets AB:s uthyrningspolicy står följande att läsa:

”MKB arbetar sedan 11 september 2006 med en ny uthyrningspolicy. Den innebär bl a att den enskildes söktid ges större tyngd i urvalsprocessen liksom att trogna MKB-kunder premieras.” Några textstycken längre ned står också: *”Söktid räknas från det datum då ansökan har registrerats. För att söktid ska tillgodoräknas måste den sökande ha fyllt 17 år.”^{xxviii}*

För vår 17-åring är det svårt att bli en trogen MKB-kund om den inte tillåts registrera sig innan den fyllt 17. En sänkt åldersgräns löser förmodligen inte problemet med de långa köerna, men principen är i sig problematisk för unga personer. Samma problem finns med turordningen i Lagen om anställningsskydd där anställningstid avgör uppsägningstid.^{xxix} System som är baserade på kronologisk tid drabbar ofta dem som inte hunnits befinna sig i systemet tillräckligt länge för att få en tryggad plats. Möjligheten att ”premiära trogna kunder” öppnar upp för ytterligare möjligheter att ge personer som har ”rätt ålder” förtur, även om de köat under kortare tid.

För att kompensera det faktum att kösystemet missgynnar yngre har Stockholms bostadsförmedling infört särskilda så kallade ungdomslägenheter. Med en ungdomslägenhet menas en liten hyreslägenhet som endast erbjuds köande som är 18-25 år gamla. Lägenheterna fördelas vanligtvis mellan de olika åldersgrupperna samt utifrån om de ligger i innerstaden, närförort eller ytterstaden. Dock omfattas inte alla ungdomslägenheter av dessa principer. Ungdomslägenheter som ägs av privata värdar fördelas enbart utifrån ålderskravet och kötid.^{xxx} I Malmö och Luleå finns inget jämförbart system för att motverka de missgynnande kötiderna, men de ungdomar som studerar kan, liksom även i Stockholm, söka särskilda studentlägenheter.

Som ett exempel stod cirka 230 000 personer i bostadskö hos Stockholms stads bostadsförmedling i början av 2008. De senaste tre åren har de köande bestått av en fjärdedel som är yngre än 24 år, vilket motsvarar 55 200 personer. Enligt bostadsförmedlingen är endast 25 procent av de köande aktiva, vilket i så fall skulle innebära 13 800 aktivt bostadssökande unga. 145 ungdomslägenheter distribuerades förra året, vilket motsvarar mindre än 0,02 procent av de 8500 lägenheter som förmedlades under 2007.

Politiskt inflytande

Människors delaktighet och inflytande påverkas av många faktorer. Tillgången till sysselsättning, utbildning, kultur, sociala nätverk, föreningsaktivitet och ekonomisk standard är några exempel. Delaktighet och inflytande skiljer sig också mellan olika samhällsgrupper. För att få ett grepp om hur den politiska tillvaron kan upplevas och utövas när man är 17, 47 och 73 år, har vi tittat närmare på hur representativiteten i kommuner, landsting och riksdag ser ut. Vi kan också peka på exempel där ålder är direkt avgörande för makt.

Representativitet

I demokratiutredningens slutbetänkande lyfts *deltagardemokratins* betydelse fram. Demokratiutredningen framhåller att vi inte bara är individer utan också sociala varelser. Om vi ska kunna utveckla våra styrkor, behöver vi leva i gemenskap med andra och känna jämlikhet, tillit och att vi har gemensamma intressen. För att de politiska besluten ska bli så bra som möjligt behövs allas åsikter, kunskaper och erfarenheter.^{xxx1}

I en rapport som gjordes för bland andra justitiedepartementet för några år sedan, får vi en bild av hur den parlamentariska representationen för de olika åldersgrupperna ser ut. I kommunerna är framför allt unga upp till 29 och äldre över 65 underrepresenterade. 30-49-åringarna är relativt rättvist företrädda medan medelålders i 50-64-årsåldern är kraftigt överrepresenterade.

Social representativitet bland kommunalt förtroendevalda^{xxxii}

Ålder	Andel politiker	Andel (röstberättigad) befolkning
18-29 år	6 %	16 %
30-49 år	35 %	34 %
50-64 år	46 %	26 %
65 år -	13 %	24 %

Rapporten sammanfattar tabellen genom att beskriva den typiske kommunpolitikern som en medelålders man som är född i Sverige, har gått ut gymnasiet, och har en medelinkomst. Åldersrepresentativiteten varierar kraftigt mellan kommunerna, där ett flertal kommuner inte har någon politiker under 30 år alls medan andra kommuner har relativt stor andel unga politiker. I landstingsfullmäktige är unga och äldre än mer underrepresenterade bland de förtroendevalda.^{xxxiii} Procenttalet för andelen politiker i respektive åldersgrupp efter valet 2006 är en procentenhet lägre för samtliga åldersgrupper utom för medelålders där det istället är två procentenheter högre.^{xxxiv}

Det finns ett starkt samband mellan ålder och benägenhet att hoppa av sitt uppdrag. Bland kommunpolitiker under 30 år var det 39 procent som lämnade fullmäktige innan mandatperiodens slut. I åldersgruppen 50-64 år hoppar 19 procent av, och 65 år och uppåt lämnar 15 procent sin plats. Justitiedepartementets rapport drar slutsatsen att oavsett om kön, civilstånd och födelseland inverkar på antalet avhopp, så kvarstår ändå ålder som den största effekten på sannolikheten att lämna sin plats i kommunfullmäktige. Det finns ingen enkel förklaring till avhoppet. Rapporten menar att ungas rörlighet kan förklara en del,

men inte allt. Undantaget avlidna, emigranter och personer som flyttat till annan kommun, är det ändå 19 procent av dem under 30 år som hoppat av sina kommunfullmäktigeuppdrag i förtid. Det är nästan dubbelt så mycket som för dem över 30. En bidragande orsak till att gruppen 50-64-åringar är så pass stor kan ha att göra med att de är mindre benägna att hoppa av.^{xxxv}

Deltagande i politiska diskussioner

Intresset och självförtroendet vad gäller politik hos befolkningen har statistiska centralbyrån försökt ta reda på genom att ställa frågan "Hur brukar du själv göra om du är med i ett sällskap, där samtalet kommer in på politiska frågor?" Andelen som svarat att de inte brukar bry sig om att lyssna när folk börjar prata om politik eller att de nog brukar lyssna, men aldrig lägger sig i diskussionen, är störst hos 65-74-åringarna med hela 37,3 procent. Av 16-29 åringarna deltar inte uppemot 30 procent. Medelålders i åldrarna 45-54 är de som är minst benägna att stänga av öronen eller hålla tyst: 19,5 procent.^{xxxvi} Äldre tillhör den åldersgrupp som har högst andel valdeltagande och medlemskap i politiska partier. Lågst valdeltagande och partimedlemskap besitter 17-åringens åldersgrupp.^{xxxvii}

Att vara för gammal eller för ung för politik

Enligt kommundemokratikommitténs huvudbetänkande spelar ålder stor roll för varför man inte åtar sig kommunala uppdrag. Yngre personer uppger främst att de inte är intresserade av kommun- och partipolitik. Därefter säger de att de inte tycker att de är tillräckligt kunniga, vilket hela 50 procent av dem under 30 uppger. Det kan jämföras med 30-66-åringarna där drygt en tredjedel uppger samma skäl och personer över 66 år, där 21 procent uppger det. Det näst vanligaste privata skälet för personer under 30 är att de anser sig vara för unga. Bland personer mellan 18 och 25 år anser var femte person att han eller hon är för ung för kommunala förtroendeuppdrag. Medelålders utmärker sig med att de i större utsträckning än andra åldersgrupper anger privata skäl såsom jobb och familj. Äldre över 66 år är de som ställer sig minst positiva till att åta sig kommunala förtroendeuppdrag. Skälen skiljer sig också tydligt från övriga åldersgrupper. Ointresse för kommunal- och partipolitik och känsla av att inte vara tillräckligt kunnig har mycket mindre betydelse bland äldre än bland övriga. Det vanligaste skälet är att man helt enkelt känner sig för gammal; 68 procent av de äldre uppger att de skulle tacka nej på grund av detta skäl.^{xxxviii}

Regeringens utredning "Riv ålderstrappan!" konstaterar att det finns mer eller mindre outtalade åldersnormer som förhindrar äldre personers delaktighet och inflytande i samhällslivet. De menar att alla berörda aktörer måste göra upp med kategoritänkande, samt att åldersnormer måste synliggöras och ifrågasättas. En särskild äldrepolitik kan leda till en föreställning om äldre som en speciell kategori och att äldre därmed inte uppmärksammas inom arbetsmarknadspolitik, demokratipolitik, kulturpolitik, bostadspolitik och andra politikområden. Utredningen har också funnit att statens, kommunernas och landstingens eget språkbruk tenderar att särskilja äldre som grupp och sedan förknippa dem med improduktivitet, beroende och sjuklighet. Ord som äldrenämnder och äldreombudsmän syftar ofta enbart till vård- och omsorgsområdet.^{xxxix}

Ett konkret mål bör enligt utredningen vara att öka deltagandet i olika beslutsprocesser bland personer äldre än 65 år. Utredningen förespråkar dock inga särskilda lösningar för äldre, utan pekar istället på att äldre måste bli självklara

aktörer i arbetet med att utveckla demokratin. ”Men då måste förnyelse av demokrati och medborgarskap få en rikare och djupare innebörd än i dag. Nu stannar det ofta vid krav på förnyring.”^{xi} De hänvisar till andra statliga utredningar som gjorts, och det faktum att bland förslagen som presenterats för en ökad politisk jämlikhet så nämns de äldre inte alls. Däremot anges att andelen ungdomar, arbetslösa och personer med utländsk bakgrund som deltar i den politiska processen skall öka. Pensionärsråden får heller inte uppfattas vara en skälig ersättning för äldre människors underrepresentation i beslutande församlingar.^{xli}

Exempel

De tre kommuner vi tittat närmare på har liknande problem i sina politiska organ. Spridningen tenderar att klumpa sig någonstans i mitten av åldersspannet där vår 47-åring befinner sig. Vår 17-åring och 73-åring samt andra barn, unga och äldre riskerar att som grupp hamna avses i det parlamentariska beslutsfattandet. Nedan visar vi exempel på vad som görs för att komma till rätta med problemen, samt några regler och policys med ålder inskrivet som maktfaktor.

Inflytande i kommunerna – ”Viktiga kompetenser som efterfrågas i arbetslivet”

I Malmö stad, Luleå kommun och Stockholms stad finns pensionärsråd där ledamöterna nomineras av de rikstäckande pensionärsorganisationerna och sedan utses av kommunstyrelsen. Rådet ska ge pensionärer inflytande och insyn i frågor som rör äldres levnadsförhållanden. Det sker genom möten mellan pensionärsrådet och kommunens styrelser och nämnder.^{xlii} Något motsvarande system med centrala råd knutna till kommunstyrelsen finns inte för barn och unga i varken Luleå, Malmö eller Stockholm. Däremot finns lokala ungdomsråd, och det har också sju satts olika former av projekt för att få ungdomar delaktiga i kommunpolitiken. Malmö stad tilldelades 2006 Ungdomsstyrelsens utmärkelse Årets ungdomskommun, där arbetet för att öka ungas inflytande särskilt lyfts fram.^{xliii}

I Stockholm finns inget centralt ungdomsråd, däremot finns lokala ungdomsråd för personer mellan 14 och 17 år i stadsdelsförvaltningarna. För den centrala utbildningsförvaltningen, som berör en stor del av Stockholms unga, finns inget inflytandeforum alls. Istället hänvisar man till Ungdomsparlamentet, en ”demokratisering från Stockholms stads Utbildningsförvaltning som riktar sig till gymnasieelever och lärare inom staden”. Men fokus ligger knappast på verkligt inflytande eller en möjlighet att framföra mångfald av åsikter. När processen gått igenom lokala och centrala ungdomsparlament mynnar resultatet ut i ett fåtal eniga motioner som ska representera ”ungdomarnas” åsikt. Det uttalade syftet med ungdomsparlamentet är å andra sidan inte heller att öka ungas delaktighet, utan att öka ”ungdomars intresse och förståelse för demokratin, det politiska beslutsfattandet och aktuella samhällsfrågor”. Vidare skriver de att ungdomsparlamentet kommer ge chans att ”utveckla viktiga kompetenser som efterfrågas i arbetslivet”.^{xliv}

Nämnder och styrelser – ”Den till åldern äldste ledamoten tjänstgör som ordförande”

I de kommunala styrdokumenterna går det att hitta regler som tillåter ålder som grund för maktutövning, oavsett vilket mandat personen i fråga är vald till från början. I Luleå kommunstyrelsens arbetsordning hittar vi följande:

§ 14 Om varken ordföranden eller en vice ordförande kan delta i ett helt sammanträde eller i en del av ett sammanträde utser nämnden en annan ledamot att vara ordförande tillfälligt. Den till åldern äldste ledamoten tjänstgör som ordförande tills den tillfälliga ordföranden har utsetts.

§16 När varken ordföranden eller en vice ordförande kan kalla till sammanträde skall den till åldern äldste ledamoten göra detta.

Formuleringen återfinns även i socialnämnden, fritidsnämnden, hamnstyrelsen, konsumentnämnden, kulturnämnden, tekniska nämnden, överförmyndarnämnden, valnämnden, miljönämnden, barn- och utbildningsnämnden, byggnadsnämnden och krisledningsnämnden. Liknande lydelse går även att hitta i miljönämnden och servicenämnden i Malmö.

Vård och hälsa

Hälsan har en viktig inverkan på sociala villkor och för våra möjligheter att påverka våra egna liv. Vanligen hänger sociala faktorer och hälsa ihop och påverkar varandra, exempelvis kan dålig hälsa leda till utanförskap, och utanförskapet i sig kan försämra hälsan ytterligare. Vi ska i det här kapitlet titta närmare på hur våra 17-, 47- och 73-åringar har det. Hur mår de? Hur ser villkoren ut för att uppnå en fullgod hälsa?

Vi lever allt längre och mår allt bättre...

Enligt socialstyrelsens rapport om folkhälsa och sociala förhållanden så har folkhälsan förbättrats i de flesta befolkningsgrupper.^{xlv} Hälsan hos åldersgruppen 65 år och äldre har förbättrats avsevärt de senaste åren. 86 procent av dem som är 75 år eller äldre anser att deras hälsotillstånd är gott eller mycket gott,^{xlvi} och enligt en rapport från Ungdomsstyrelsens uppger 80 procent av alla mellan 15-25 att de mår bra.^{xlvii} Enligt statistiska centralbyrån är dock andelen som uppger sig ha en god hälsa fallande med åldern. Från 84 procent för vår 17-åring, till 76,5 procent för 47-åringen och 42,8 för vår 73-åringens åldersgrupp.

Under de senaste 50 åren har antalet personer över 65 år mer än fördubblats i Sverige, från 0,7 till nära 1,6 miljoner. Medellivslängden låg år 2007 på 83 år för kvinnor och 78,8 år för män. Dödligheten har minskat i alla åldrar.^{xlvi} Spädbarnsdödligheten minskar, och självmorden avtar i alla åldersgrupper utom för personer som är 25 år och yngre.

Att medellivslängden har ökat de senaste åren beror bland annat på minskad dödlighet i kranskärtsjukdom och vissa sjukdomar i andningsorganen. Minskad rökning är bidragande till detta.^{xlix} Tumörer utgör den näst vanligaste dödsorsaken. Bröstcancer hör till en utav de allra vanligaste cancerformerna bland dödsorsaker för kvinnor.^l Cancer förekommer i alla åldrar men drabbar framför allt äldre personer. Endast cirka en procent av alla cancerfall diagnostiserades hos personer under 25 års ålder.^{li}

... men den psykiska hälsan halkar efter

Generellt sett har den psykiska ohälsan ökat hos ungdomar och unga vuxna.^{lii} Andelen 16-84-åringar med lätta eller svåra besvär av ångslan, oro eller ångest, samt trötthet har efter flera års ständig uppgång börjat minska en aning. Det gäller för alla åldrar utom för de yngsta kvinnorna.

I Socialstyrelsens folkhälsorapport från 2005 uppgav 27 procent av kvinnorna och 14 procent av männen i åldern 65–79 år att de hade lätta eller svåra besvär med ångslan, oro eller ångest.^{liii} Ett av de områden som särskilt uppmärksammats de senaste åren är depression hos äldre. Siffrorna om depression strider dock emot varandra i olika rapporter. Det kan bero på att kriterierna och diagnosinstrumenten för depression inte är anpassade utifrån äldres symptombild.^{liv} Andelen äldre med depression bedöms vara så omfattande att man kan tala om det som ett folkhälsoproblem.^{lv} Samtidigt finns en rad andra psykiska problem bland äldre som kan påverka välbefinnandet, som till exempel konfusion och demens.

Socialstyrelsen rapporterar om äldres psykiska ohälsa som ett eftersatt område. Det saknas en samlad strategi för att åtgärda problemet, och det råder bristande

samverkan mellan olika instanser och discipliner.^{lvi} Enligt rapporten skulle vår 73-åring inte garanteras adekvat vård och behandling på samma villkor som yngre vuxna. Synen på åldrandet som en period av livet där ledsnad och livströtthet är en naturlig del kan ha bidragit till att äldres behov av professionell hjälp kommit i skymundan. En annan bidragande orsak är den stigmatiserande synen på psykisk ohälsa. Känslor av skam kan hindra personer från att söka hjälp. Enligt socialstyrelsen är det inte ovanligt att man, istället för att berätta om hur man mår själsligt, beskriver sin ohälsa som somatisk.^{lvii}

För unga har den psykiska ohälsan fortsatt att öka. Unga känner sig stressade, och 40 procent påstår att de har huvudvärk, sömnproblem eller magont någon gång i veckan. Det är dubbelt så vanligt att 13–18-åriga tjejer mår dåligt jämfört med killar i samma ålder. 16 till 19-åringar har en mer pessimistisk syn på framtiden än 25 till 29-åringar.^{lviii}

På många av landets skolor har elevvårdens möjligheter att ta hand om barn som mår dåligt minskat.^{lix} Istället har andelen som söker hjälp inom Barn och ungdomspsykiatri (BUP) ökat rejält sedan 1990-talets början. Liksom för äldre är det många som söker hjälp för ångestsymptom och depressioner. Allt yngre barn söker för depressioner.^{lx} Apotekets försäljning av antidepressiva läkemedel till 15 till 24 åringar har under åren 1999 till 2002 fördubblats.^{lxi} Unga är också de som fått försämrade sociala förhållanden med högre – och ökande – andelar fattiga jämfört med övriga befolkningen.^{lxii}

Hälsan påverkas av diskriminering

Enligt en litteratursammanställning som gjorts av folkhälsoinstitutet spelar diskriminering på grund av etnicitet, kön, sexuell läggning, funktionalitet och ålder en betydande roll för hälsa och välbefinnande. Studierna visar att utsatthet för diskriminering på flera plan förvärrar hälsokonsekvenserna. Några samband med diskriminering som rapporten pekar på är psykisk ohälsa, ångest, självmordstankar, nedstämdhet, större användning av psykvården, bristande yrkesmässigt självförtroende, droganvändning, dålig självkänsla och våldsamt beteende. Rapporten säger också att åldersdiskriminering kan ha konsekvenser för äldre människors välmående. Stereotyper och negativa attityder kan skada människors hälsa, självkänsla och självständighet under åldrandet.^{lxiii}

Exempel

På ett nationellt plan ser vi att både ungas och äldres psykiska hälsa halkar efter. Rapporter menar att äldre får sämre psykisk vård på grund av fördomar och föreställningar om äldre. Vi har också tittat på åldersgränser för populationsbaserad kallelse till undersökningar inom sjukvården. Men populationsbaserad menas att en hel grupp av befolkningen i förebyggande syfte kallas till undersökningen. Vi upptäckte att det finns gränser för hur gammal man får vara för att det ska anses vara värt att kallas till undersökning för bröstcancer.

Åldersgräns för kallelse till cancerundersökning

För att tidigt upptäcka cancerfall och därmed minska dödligheten anordnas det enligt socialstyrelsens riktlinjer populationsbaserad screening med mammografi. Med högst två års intervall kallas kvinnor mellan 40 och 75 år. Det finns enligt riktlinjerna

mycket gott vetenskapligt stöd för att den här typen av åtgärder leder till minskad mortalitet i bröstcancer.

Enligt människovärdesprincipen, som är den högst rangordnade av de principer som den svenska hälso- och sjukvården använder som grund för etiska bedömningar, får inte prioriteringar göras på basis av personliga egenskaper, ålder, inkomst eller social ställning i samhället. I skriften diskuteras om det trots allt kan vara motiverat att använda ålder som prioriteringsgrund. Man skiljer mellan en människas biologiska ålder och kronologiska ålder. Med biologisk ålder avses personens biologiska status vid en viss ålder, kronologisk ålder är tiden som förflutit sedan personen föddes. Att särbehandla någon enbart utifrån kronologisk ålder är alltså i strid med de etiska riktlinjerna. Däremot kan fysiologiska bedömningar göras om huruvida enskilda äldre patienter har nytta av en behandling eller inte.^{lxiv} I riktlinjerna står det:

”På gruppnivå kan egenskaper som ålder vara uttryck för speciella behov. I de nu aktuella riktlinjerna gäller detta rekommendationerna om populationsbaserad screening med mammografi. [...]Det finns inte något vetenskapligt stöd för att screening av kvinnor yngre än 40 år eller äldre än 70 år leder till reducerad mortalitet.”^{lxv}

Kvinnor över 75 kallas alltså inte till undersökningarna, trots att bröstcancermortaliteten stiger drastiskt i åldrarna och att förekomsten av bröstcancer för personer över 75 års ålder är hög.^{lxvi} Det säger sig självt att det inte går att göra individuella bedömningar av fysisk hälsa inför en massundersökning, därav kan inte det förebyggande arbetet grunda sig på fysiologiska bedömningar. Alla landsting lever heller inte upp till socialstyrelsens riktlinjer. Enligt en rapport från cancerfonden slutar Stockholms läns landsting att kalla redan vid 69 års ålder. I Norrbotten och Region Skåne slutar kallelserna vid 74 år.^{lxvii}

Våra ståndpunkter

Åldersdiskriminering sker i Sverige idag. I den här rapporten kan vi visa på ett antal exempel där åldern klart och tydligt skulle kunna påverka människors vardag negativt. Det är vår fasta övertygelse att detta händer och att det finns långt fler exempel. Vi vet att människor riskerar att hamna i kläm enbart beroende på att de har ett visst födelseår och vi menar att det måste till konkreta åtgärder om det ska förändras till det bättre. Samtidigt vet vi alldeles för lite för att kunna säga hur vi ska förhindra åldersdiskriminering och vilka särbehandlande åtgärder som kan tänkas vara berättigade.

Det är inte acceptabelt att en 75-åring kan nekas plats i ett seniorboende med motiveringen att det inte är någon vårdcentral, oavsett hur god hälsa personen än har. Det är heller ingen nyhet att unga riskerar att missgynnas på bostadsmarknaden. Vi ser det som ytterst problematiskt att kommuner till och med kan uppmana fastighetsägare att neka personer på grund av ålder, unga som gamla, att få ta del av deras bostäder. Vi vet dock inte hur vi skulle kunna förhindra något av ovanstående, bara att den nya diskrimineringslagen inte kommer att vara till någon hjälp som den ser ut idag. Samtidigt ser vi exempel där ålder fortfarande kan få vara en avgörande faktor i församlingar i vår representativa demokrati. Det speglar en gammalmodig syn, inte bara om äldres rätt över yngre utan om att den kronologiska åldern på en person kan spela större roll än kunskapen och erfarenheten. Statistiken talar också sitt tydliga språk: det är de medelålders som bestämmer. När det kommer till vård och hälsa finns tydliga tillfällen där en persons kronologiska ålder kan behöva spela en roll. Det förstår och accepterar vi fullt ut. Men att landstingsledningar kommer till olika slutsatser om när personer kan gagnas av en cancerundersökning och vid vilken ålder deras liv inte påverkas längre, ser vi uppenbara problem med.

Det största problemet med vart och ett av dessa exempel är dock detsamma: vi vet för lite om åldersdiskriminering idag. Samtidigt som vi inför en ny lag om diskriminering får vi också en lag där ålder omgärdas av en rad olika undantag och problem. Vi kräver att regeringen tar reda på hur åldersdiskrimineringen ser ut i samhället idag och vad som är "lämpliga medel" och "berättigade syften" att särbehandla människor på grund av ålder. Vi vill inte låta godtycket bestämma, som det är idag. Vi är inte motståndare till att det kan finnas berättigade syften för att särbehandla personer med viss ålder men vi kräver att det görs på goda grunder. Så är det inte idag.

Det tog åtta år för Sveriges regering att införa det direktiv från EU, som föreskriver att ålder ska ses som en grund för diskriminering i arbetslivet. Vi kräver att den svenska diskrimineringslagen utvidgas till att omfatta ålder på samma sätt som alla andra diskrimineringsgrunder. Åldersdiskriminering är idag något av en låtsasparagraf som bara gäller under vissa särskilda regler och villkor, som godtyckligt kan tolkas på ena eller andra sättet. Det är inte rimligt att åldersdiskriminering anses vara mindre kränkande än till exempel etnicitet, religion eller sexuell identitet.

I båda dessa frågor kräver vi också att regeringen och Nyamko Sabuni återkommer så fort som möjlig med besked om hur det blir. Vi tänker inte vänta åtta år till.

Referenser

- i Barnombudsmannen (2006) Remissvar Slutbetänkandet en sammanhållen diskrimineringslagstiftning SOU 2006:22
- ii Fransson, Susanne, (2007) *Att lagstifta om diskriminering*. SNS Förlag s.20
- iii Fransson, Susanne, (2007) *Att lagstifta om diskriminering*. SNS Förlag
- iv Clary Krekula, Anna-Liisa Närvänen, Elisabeth Näsman "Ålder i intersektionell analys" i *Kvinnovetenskaplig tidskrift* (nr 2, 2005)
- v Gubrium, Holstein, Buckholdt (1994) *Constructing the life course*. New York: General hall s. 187
- vi Hirdman, Yvonne, (1988) *Genusystemet – teoretiska funderingar kring kvinnors sociala underordning*. Maktutredningen
- vii Clary Krekula, Anna-Liisa Närvänen, Elisabeth Näsman "Ålder i intersektionell analys" i *Kvinnovetenskaplig tidskrift* (nr 2, 2005)
- viii Christopher Bodily (1994) 'Ageism and the developments of 'age': A constructionist view' I *Constructing the social*, Theodore Sarbin och John Kitsuse s. 185
- ix Fransson, Susanne, (2007) *Att lagstifta om diskriminering*. SNS Förlag S. 18
- x Integrations- och jämställdhetsdepartementet (2007) *Nytt EG-direktiv mot diskriminering*2007/08
- xi Integrations- och jämställdhetsdepartementet (2007) *Nytt EG-direktiv mot diskriminering*2007/08
- xii Statistiska centralbyrån (2006) *Befolkningen fördelad efter ålder, kön och boendeform 2006*
- xiii Statistiska centralbyrån (2006) *Befolkningen fördelad efter ålder, kön och boendeform 2006*
- xiv Socialstyrelsen (2007). *Äldre – vård och omsorg år 2006*
- xv Hyresgästföreningen (2007) *Unga vuxnas boende i Stockholms län år 2001-2007*
- xvi Boverket (2007) *Någonstans att bo, (2007) Ungas boende. Lägesrapport 2006*
- xvii Statistiska centralbyrån (2008) *Boende och boendeutgifter 2006* i serien *BO – Bostäder och byggande*.
- ^{xviii} Socialstyrelsen (2001) *Vad är särskilt boende för äldre? En kartläggning*
- xix <http://www.regeringen.se/sb/d/8088/a/73412>
- xx <http://www.bostad.stockholm.se/Fastighetsagare/Fragor-och-svar---fastighetsagare/>
- xxi <http://www.do.se>
- xxii <http://www.do.se>
- xxiii SR Norrbotten 20070718, *För gamla för seniorboende*
- xxiv SR Norrbotten 20070719, *Kritiken växer mot övre åldersgräns*, 20070718, *För gamla för seniorboende*
- xxv SR Norrbotten 20070723, *75-års åldersgräns blir kvar*
- xxvi Stockholms stads bostadsförmedling AB, Styrelseärende nr 35/2003 *Svar på skrivelse angående 18-års gräns för att få ställa sig i bostadsförmedlingens kö*
- xxvii Socialstyrelsen (2008) *Folkhälsa och sociala förhållanden - Lägesrapport 2007*
- xxviii <http://www.mkbfastighet.se/templates/PageStandard.aspx?id=75732>
- xxix LSU – Sveriges ungdomsorganisationer (2007) *På olika villkor - om åldersdiskriminering av unga människor i arbetslivet*
- xxx <http://www.bostad.stockholm.se/Om-bostadskon/Ungdomslagenheter/>

xxxI SOU 2000:1 *En uthållig demokrati!* Slutbetänkande från demokratiutredningen

xxxii Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Justitiedepartementet (2003) *Det nya seklets förtroendevalda — Om politikerantal och representativitet i kommuner och landsting 2003*

xxxiii Svenska kommunförbundet, Landstingsförbundet, Justitiedepartementet (2003) *Det nya seklets förtroendevalda — Om politikerantal och representativitet i kommuner och landsting 2003*

xxxiv Statistiska centralbyrån

xxxv Statistiska centralbyrån (2008) *Förtroendevalda i kommuner och landsting 2007. En rapport om förtroendevalda och representativitet.*

xxxvi Statistiska centralbyrån. *Undersökningarna av levnadsförhållandena* (ULF)

xxxvii Statistiska centralbyrån. *Undersökningarna av levnadsförhållandena* (ULF)

xxxviii SOU 2001:48 *Att vara med på riktigt – demokratiutveckling i kommuner och landsting*

xxxix SOU 2002:29 *Riv ålderstrappan! Livslopp i förändring*

xl SOU 2002:29 *Riv ålderstrappan! Livslopp i förändring*

xli SOU 2002:29 *Riv ålderstrappan! Livslopp i förändring*

xlii <http://stockholm.se/OmStockholm/Forvaltningar-och-bolag/Fackforvaltningar/Aldreforvaltningen/Aldrenamnden/Kommunstyrelsens-pensionarsrad/>,
<http://lulea.se/politikochkommun/sastyrsluleakommun/forfattningssamling/reglementenforstyrelserochnamnder.4.68aff7e010dcb15d70d80007901.html>, <http://oldmalmo.malmo.se/pls/fsam/fsamling?cmode=9&id=45>

xliii <http://www.ungdomsstyrelsen.se>

xliv <http://www.stockholm.se/Fristaende-webbplatser/Fackforvaltningssajter/Utbildningsforvaltningen/Ungdomsparlamentet/>

xlv Socialstyrelsen (2007) *Lägesrapport folkhälsa och sociala förhållanden 2007*

xlvi Sveriges kommuner och landsting (2007) *Aktuellt på äldreområdet 2007*

xlvii Ungdomsstyrelsen (2007) Fokus 07 – En analys av ungas hälsa och utsatthet 2007:14

xlviii Socialstyrelsen (2008) *Vård och omsorg om äldre. Lägesrapport*

xlix Socialstyrelsen (2007) *Lägesrapport folkhälsa och sociala förhållanden 2007*

I Socialstyrelsen (2007) *Dödsorsaker 2005*

li Socialstyrelsen (2005) *Cancer i siffror – Populärvetenskapliga fakta om cancer – Dess förekomst, bot och dödlighet*

lii Socialstyrelsen (2007) *Lägesrapport folkhälsa och sociala förhållanden 2007*

liii Socialstyrelsen (2006) *Folkhälsa - Lägesrapport 2005*

liv Socialstyrelsen (2008) *Äldres psykiska ohälsa*

lv Socialstyrelsen (2008) *Äldres psykiska ohälsa*

lvi Socialstyrelsen (2008) *Äldres psykiska ohälsa*

lvii Socialstyrelsen (2008) *Äldres psykiska ohälsa*

lviii Ungdomsstyrelsen (2007) *Unga med attityd 2007:11*

lix Socialstyrelsen (2005) *Folkhälsorapport 2005*

lx Barnombudsmannen (2007) *Upp till 18*

lxi Socialstyrelsen (2007) *Läkemedel – Statistik för år 2007*

lxii Socialstyrelsen (2008) *Lägesrapporter 2007 - Folkhälsa och sociala förhållanden*

lxiii Statens folkhälsoinstitut (2005) *Hur påverkas hälsan av delaktighet och inflytande i samhället?*

lxiv Socialstyrelsen (2007) *Nationella riktlinjer för bröst-, kolorektal- och prostatacancer. Beslutsstöd för prioriteringar*

lxv Socialstyrelsen (2007) *Nationella riktlinjer för bröst-, kolorektal- och prostatacancer. Beslutsstöd för prioriteringar*

lxvi Socialstyrelsen(2005) *Cancer i siffror 2005 – Populärvetenskapliga fakta om cancer – Dess förekomst, bot och dödlighet*

lxvii Cancerfonden (2006) *Mammografi – mellan vilka år?*

Den bortglömda diskrimineringen

Människor diskrimineras idag i Sverige på grund av ålder. Vilket födelseår som står i passet kan i själva verket ha större betydelse än vad vi utträttat under de åren som har förflutit sedan dess.

I den här rapporten kan vi visa upp exempel där ålder, och endast ålder, är en faktor som förändrar människors förutsättningar på så grundläggande områden som boende, vård och politiskt inflytande. Detta är inte ett försök att sätta dit någon för diskriminering. Vi vill inte heller inte påstå att just dessa politikområden är viktigare än andra eller att politiken inom dessa områden borde ändras. Vi vill väcka debatt genom att peka på en diskrimineringsgrund som ofta glöms bort men som har stora konsekvenser i människors liv, i deras vardag.

